

Oikeusministeriö

Kirjaamo: oikeusministerio@om.fi

Viite: Lausuntopyyntöne 13.2.2015 OM 1/61/2011

LAUSUNTO LUONNOKSEEN VALTIONEUVOSTON ASETUKSIKSI VANKEUDESTA JA TUTKINTAVANKEUDESTA

Yleistä

Asetukset liittyvät vankeus- ja tutkintavankeuslain muutoksiin, jotka tulevat voimaan 1.5.2015 (HE 45/2014 vp ja HE 110/2014 vp). Näillä lakimuutoksilla ja nyt esitettävillä asetusmuutoksilla nostetaan nykyisiä vankiloiden järjestyssääntöjä ja muita vallitsevia käytäntöjä lain ja asetusten tasolle. Tällaiselle muutokselle on selkeä tarve. Näin mahdollistetaan laitosten toimintakäytäntöjen yhtenäistäminen, joka parantaa vankien yhdenvertaisuutta vankiloiden toimintakäytäntöjen ollessa tällä hetkellä hyvin erilaisia jopa saman turvallisuustason laitosten välillä.

Toinen keskeinen muutos on täytäntöönpanon aloitusprosessin siirtyminen ulosottolaitokselta Rikosseuraamuslaitokselle, joka selkeyttäneer rikosseuraamusjärjestelmää ja parhaimmillaan tuo täytäntöönpanon erityisesti kuntouttaviin sisältöihin liittyvän asiantuntemuksen jo rangaistuksen alkuvaiheeseen.

Rikosseuraamuslaitoksen tulisi systemaattisesti seurata ja arvioida, miten lainsäädännön muutoksia käytännössä toteutetaan ja miten toimivia uudet säädökset ovat olleet. Tällainen arvio tulisi tehdä esim. viiden vuoden kuluttua säädösten voimaantulosta ja arvion tekijänä tulisi olla soveltuva ulkopuolinen taho.

Rikosseuraamuslaitoksen tulisi myös tehokkaammin tiedottaa vankiloiden toimintakäytännöistä sekä vangeille, heidän läheisilleen että vapaudessa heidän kanssaan työskenteleville. Kriminaalihuollon tukisäätiön kokemusten mukaan esim. kriminaaliasiamiestoimintaan tulee paljon vankiloiden käytäntöjä koskevia kysymyksiä, joihin vastaaminen ennemminkin kuuluisi Rikosseuraamuslaitoksen yksiköille.

Valtioneuvoston asetus vankeudesta

2 luku 5 ja 6 § Tuomion lähettäminen täytäntöön pantavaksi ja tuomitun kuuleminen Pykälän toisessa momentissa todetaan, että jos tuomittu ei ole vankilassa, täytäntöönpanoyksikkö lähettää 1 momentissa tarkoitetut tiedot tuomitun asuin- tai oleskelupaikan mukaan määrättyyn arviointikeskukseen, yhdyskuntaseuraamustoimistoon tai vankilaan. Tuomitun kuuleminen tapahtuisi hyvin joustavasti joko jossakin Rikosseuraamuslaitoksen yksikössä tai muulla soveltuvalla tavalla. On hyvä, että tuomitun kuulemistavat on asetuksessa täsmennetty. Ensisijaisena tulee kuitenkin olla henkilökohtainen kuuleminen, kun tuomittu on siihen halukas. Henkilökohtainen kuuleminen on erityisen tärkeää rangaistusajan suunnitelmaa laadittaessa.

2 luku 9 § Sakon muuntorangaistukseen tuomitun vankilaan passittaminen

Sakon muuntorangaistuksen osalta täytäntöönpanon aloitus menisi samalla tavalla kuin tälläkin hetkellä eli ulosottomies hoitaisi sen. Tämä johtaa siihen, että tuomitun halutessa avotuloon, ulosottomiehen on ilmoitettava asiasta arviointikeskukseen. Eikö täytäntöönpanon aloitusta voisi tältäkin osin siirtää Rikosseuraamuslaitokselle?

4 luku 15 § 3 mom Rangaistusajan suunnitelman sisältö

Kun rangaistusajan suunnitelma tehdään tuomitun kuulemisen yhteydessä ennen rangaistuksen täytäntöönpanon alkamista, suunnitelman tulee sisältää mm. tietoja osallistumisvelvollisuuden täyttämistä ja vapauttamiseen liittyvistä asioista. Tässäkin tilanteessa olisi tärkeää, että tuomittua kuuleva henkilö ja rangaistusajan suunnitelman laatija tuntee mahdollisimman hyvin sijoituslaitoksen olosuhteet ja mahdollisuudet käytännön tasolla. Myös olisi tärkeää, että hän tuntisi tuomitun tulevan vapauttamiskunnan erilaiset tukipalvelut. Momentin viimeisen lauseen tulisi olla velvoittavampi eli ennen täytäntöönpanon aloittamista laadittua rangaistusajan suunnitelmaa täydennetään täytäntöönpanon alettua.

16 § Rangaistusajan suunnitelman toteuttaminen ja seuranta

Pykälän toisessa momentissa todetaan, että jos rangaistusaika on lyhyempi kuin neljä kuukautta, rangaistusajan suunnitelma on otettava käsiteltäväksi ennen vapauttamista. Jotta rangaistusajan suunnitelmalla olisi tässä tilanteessa käytännössä mitään merkitystä, se tulisi ottaa käsittelyyn heti täytäntöönpanon alussa. Vapauttamista tukevien toimenpiteiden valmistelu, esim. asunnon hankinta tarvittaessa, vievät niin paljon aikaa, että alle neljän kuukauden rangaistusajan suunnitelman sisällön tulisi keskittyä vapauttamiseen ja sen jälkeisiin tarpeenmukaisiin tukitoimenpiteisiin.

4 luku 24 § Ruokarahan määräytyminen ja 5 luku 36 § Ruokakorvausten perimättä jättäminen

24 §:ssä todetaan vankien omatoimisen ruokahuollon ruokarahan määräytyvän vankiloiden keskimääräisten ruokahuollon kustannusten mukaisesti ja Risen vahvistavan määrän. Toisaalta kuitenkin 36 §:ssä todetaan, että vankilassa, jossa vangit vastaavat ruokahuollosta omatoimisesti, jätetään ruokakorvauksia perimättä 6,40 euroa kutakin päivää kohti, jona vankila ei tarjoa laitospuolista ruokaa ja jos vanki saa toimintarahaa, hänelle annetaan 6,40 euroa päivässä aterioiden raaka-aineiden hankintaan, jollei vankila hanki niitä.

Yleisesti ottaen voidaan todeta, että mikäli korvaus on 6,40 euroa päivässä, se on hyvin vähän päivittäisten aterioitten koostamiseen ja voidaan kysyä, kuinka monipuolista ja ravitsevaa ruokaa tällä summalla on mahdollista hankkia. Huomioon on otettava myös, että vangeilla on hyvin vähän mahdollisuuksia tarjoustuotteiden hankintaan.

Rikosseuraamuslaitoksen ohjeen 2/004/2012 mukaan ruokarahaa omatoimisesta ruokailusta maksetaan toimintarahan/palkanmaksun yhteydessä. Kriminaalihuollon tukisäätiön asiamiestoimintaan tulleiden yhteydenottojen perusteella suljetusta vankilasta avovankilaan siirtynyt vanki voi olla täysin rahaton, eikä siten pysty hankkimaan ruokaa omatoimisesti ruokahuollon päivinä ennen palkanmaksua. Toimintaa avovankilassa vaikeuttaa myös se, että siirtyvällä vangilla ei ehkä ole pankkitiliä, mihin rahat voitaisiin maksaa, eikä henkilöllisyystodistusta, jolla pankkitilin voisi avata.

Vankeuslain mukaan vankila vastaa vangin ylläpidosta, eikä omatoiminen ruokahuolto saa siten vaarantaa vangin ihmisarvoista elämää ja oikeutta välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon.

Suljetun vankilan tulisi vähintään varmistaa ennen siirtoa avolaitokseen, että siirtyvällä vangilla on pankkitili, henkilöllisyystodistus ja toimeentulotuki haettuna avovankilassa tulevia kustannuksia varten, joita ovat ruokakustannusten lisäksi esimerkiksi vaatekustannukset.

4 luku 30 § Toimintarahojen määräytyminen

Toimintarahojen määriä tulee korottaa, koska niiden tuotteiden hinnat, joihin toimintarahojen tulisi riittää (puhelinkortit, kanttiiniostot, poistumislupamatkojen kustannukset, avovankilassa vaatteet) ovat nousseet. Vankien toimeentuloon vaikuttaa myös se, että kuntien käytännöt toimeentulotuen myöntämisessä ovat erittäin kirjavat.

6 luku 42 § Sähköpostin käyttö ja käytön valvonta ja 43 § Internetin käyttö ja valvonta
Rikosseuraamuslaitoksen tulisi ohjeistuksen avulla varmistaa sähköpostin ja internetin käytön mahdollisimman suuri yhdenmukaisuus eri laitoksissa.

7 luku tapaamiset 44 ja 45 §:t

Rikosseuraamuslaitoksen tulisi tarvittaessa ohjeistuksen avulla varmistaa myös tapaamiskäytäntöjen mahdollisimman suuri yhdenmukaisuus eri laitoksissa. Tällä hetkellä tapaamiskäytännöt poikkeavat edelleen paljon laitosten välillä, minkä seurauksena vangit (ja heidän omaisensa) ovat eriarvoisessa asemassa keskenään.

Valtioneuvoston asetus tutkintavankeudesta

Kriminaalihuollon tukisäätiö pitää erittäin hyvänä, että myös tutkintavankeusasetusta on täydennetty sähköpostin ja internetin käytön ja tapaamisten osalta samoin kuin täsmennetty poistumislupamenettelyä.

Maarit Suomela
Kehittämisohtaja

Marjatta Kaurala
Kriminaaliasiamies